

De onrust van het woord

La inquietud de la palabra

Gedichten - *Poemas*

Germain Droogenbroodt

Illustraties – *Ilustraciones*

SATISH GUPTA

Spaanse versie in samenwerking met de auteur

RAFAEL CARCELÉN GARCÍA

Met dank aan Rafael Carcelén, Satish Gupta,
Marleen De Brabanter, Vera Soenens en mijn vrouw

*Con agradamientos a Rafael Carcelén, Satish Gupta,
Marleen De Brabanter, Vera Soenens y mi esposa*

POËZIE

De onrust van het woord – La inquietud de la palabra

Poëzie van: Germain Droogenbroodt

Illustraties: Satish Gupta

© Germain Droogenbroodt

www.point-editions.com

Publicatie POINT-Boekenplan, Maastricht

booxstore.nl

ISBN 978 90 8666 266 1

NUR 306

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier,
zonder toestemming van de uitgever.

INTRODUCTIE

Het woord, onderweg om zichzelf te verklaren

Er is een poëzie vóór en een poëzie ná de publicatie in 1998 van de dichtbundel *de Weg* in de reeds lange carrière van de Vlaamse dichter Germain Droogenbroodt. Sindsdien zijn de hier uiteengezette kenmerken alleen maar dieper geworden, een weg volgend waar de getrouwheid en de meditatie steeds terugkeren, en die almaar steviger bruggen slaan tussen de oosterse en de westerse filosofieën, die veel dichters liggen dan men meestal denkt: taoïsme, soefisme, zen-boeddhisme, westerse mystiek en hermeneutiek, sensasionismo ... Trouw aan een thematiek (de natuur, de tijd, de dood, het woord, de stilte) en aan een stijl (kort, sober, klankrijk, suggestief ...) die ons meevoert naar dat gebied van meditatie waar, om het met de woorden van María Zambrano te zeggen, de poëzie muziek “van het denken” wordt.

Het eerste gedicht in de bundel, *Ontwaken*, neemt ons mee naar dat gebied waar het oosten en het westen samenkomen. Een ontwaken dat te maken heeft met verlichting, het satori, de wijsheid van Zen, naar de activering van het bewustzijn, naar een grotere kennis en integratie in de werkelijkheid, zoals het luidt in een vers van Antonio Machado “Achter het leven en de dromen bevindt zich wat nog belangrijker is: het ontwaken”. Een ontwaken, in die dageraad die de wereld verlicht en waar ook het woord een verlichting moet kennen om gedicht te worden: “Weifelend nog het vers / dat tussen woord en woord / het evenwicht zoekt / de nog onbegane weg / naar het gedicht” concludeert het gedicht *Evenwicht*. Een gedicht dat ontstaat na een gisting in de duisternis, in het binnenste van de stam, van de nacht: “In het schuiloord van de avond / bergt hij als desam de laatste woorden op / opdat ze bij nacht zouden gisten / en met het ochtendrood dagen / als gedicht”. Zegt het korte gedicht *Voorzorg*. Omdat het poëtisch woord niet alleen verenigt maar tegelijkertijd ook naar een ander woord verwijst, nooit in één keer alles zegt, omdat zijn wezen het dwingt om permanent onderweg te zijn, om te verklaren. En het is in die rusteloosheid, van wat het zal worden en nog niet helemaal is, dat het woont.

Of, om verder te verfijnen, door de hand van José Ángel Valente (een andere zeer gewaardeerde dichter en door Germain in het Nederlands vertaald), “Iedere authentieke creatieve beweging is een aarzelend tasten in het duister”, om er onmiddellijk aan toe te voegen dat “De dichter beschikt, in absolute termen, niet op voorhand over de inhoud van een bekende werkelijkheid om die over te brengen, aangezien die inhoud van die werkelijkheid alleen bekend is in de mate dat die in het gedicht tot stand komt”.

Daarom is poëzie voor de genoemde dichter kennis die gecreëerd wordt. Want, zoals Paul Celan (die ook tot de invloedsfeer van onze dichter behoort) zegt, “Schrijven is niet het reproduceren van een reeds bestaande ervaring, maar het produceren ervan”. En dit is ongetwijfeld het territorium dat de poëzie van Germain Droogenbroodt ononderbroken zoekt te doorgronden. Want het gedicht bereikt, als het aankomt – in dat bijna metafysische wachten van wie het net uitgooit, zoals Paul Celan het verklaarde Û met dezelfde natuurlijkheid en standvastigheid waarmee een nieuwe dageraad aanbreekt. Dat wil zeggen, met een moeiteloze inspanning, in actief luisteren, door die manier van retractie die de Taoïsten omschrijven als wu wei.

En dan, in het spoor van Hugo Mujica (Argentijns dichter die zo dicht bij de gevoeligheid en de stijl van Germain Droogenbroodt aanleunt), die in zijn boek *Poéticas del vacío* (Poëzie van de leegte) enkele woorden van María Zambrano aanhaalt:

“De dichter diept uit de vernedering van het niets op wat in hem broeit, haalt uit het onbestaande wat niet eerder bestond, geeft het een naam en een gezicht. De dichter zet zich niet in voor de dingen die bestaan, sommige bestaan, andere bereiken dat privilege niet, maar hij zet zich in voor alles wat bestaat of nog niet bestaat. De dichter is nergens bang voor”. Maar wat, in de woorden van Valente ontstaat, is niet zozeer de zanger; wat uiteindelijk steeds weer als een dageraad ontkiemt is het lied, want “In deze korte dageraad kan je het langzame ontkiemen van het woord in de stilte voelen”. Deze referenties helpen ons om dit gebied van de meest hermeneutische moderniteit te begrijpen, het dialogische landschap van het meest verfijnde, poëtische woord, zijn stabiele

instabiliteit, zijn rusteloze zekerheid, waar de benadering van Germain Droogenbroodt onderkomen vindt.

In de 32 gedichten van de rubriek getiteld *Beschouwingen* vindt de lezer die meditatieve gedichten over de tijd, het zijn, het bestaan, het leven, de herinnering, de stilte, het heengaan die zo kenmerkend zijn voor deze muziek van het denken die hier in het begin werd aangehaald.

Tot slot van de bundel zijn er de korte Reflecties, die concluderen met deze korte, betekenisvolle en krachtige zeggings: “Er is geen overkant, de overkant is het hier.”

Enkele verzen die het idee van het eeuwige heden uit eerdere gedichten overnemen, openen een vraag, een aanwijzing misschien, waarheen de toekomstige teksten kunnen leiden.

Het is niet de eerste keer dat de hindoeïstische kunstenaar Satish Gupta een boek van Germain Droogenbroodt illustreert. Zijn schetsen en poëtische beeldimpresies zijn geen eenvoudige begeleiding: ze openen de verbeelding van de lezer en voeren die naar percepties die, op een medeplichtige en integrerende manier, de verzen in de geest van de lezer nog uitbreiden. Het is dan ook niet verwonderlijk, als we kijken naar zijn hele carrière, dat het hele werk van Germain Droogenbroodt werd voorgesteld voor de Nobelprijs voor Literatuur in 2017. De aanvaarding, de erkenning van zijn verzen in het oosten (India, China, Japan, enz.) en praktisch in het hele westen, is unaniem.

Het is niet tevergeefs dat zijn boeken in zoveel talen op alle continenten worden vertaald. Zo wordt hij ook ononderbroken jaarlijks op talloze internationale poëziefestivals, samenkomsten en congressen over de hele wereld geïnviteerd. Van de vele dingen die over de poëzie van Germain Droogenbroodt gezegd en geschreven zijn wil ik afsluiten met wat de Roemeense schrijfster Elisabeth Iosif recent, in de lijn van Maria Zambrano die ik in het begin van deze inleiding heb aangehaald schreef: “Deze muzikaliteit van het woord ontroert me”.

RAFAEL CARCELÉN

INTRODUCCIÓN

La palabra en vías de decirse

Hay un antes y un después, tras la publicación en 1998 del poemario *El camino*, en la trayectoria ya dilatada del poeta flamenco Germain Droogenbroodt. Desde entonces, los rasgos esenciales allí expuestos no han hecho sino ahondarse, siguiendo un itinerario donde la fidelidad y la meditación son recurrentes, y tendiendo puentes cada vez más firmes entre las filosofías orientales y occidentales, mucho menos distantes de lo que habitualmente se cree: taoísmo, sufismo, budismo zen, misticismo y hermenéutica occidentales, sensacionismo. Fidelidad a una temática (la naturaleza, el tiempo, la muerte, la palabra, el silencio ...) y a un estilo (breve, sobrio, sonoro, sugerente) para llevarnos a ese ámbito de la meditación donde la poesía se vuelve “música del pensamiento”, en palabras de María Zambrano.

Ya el primer poema del libro, *Despertar*, nos dirige a ese territorio donde lo oriental y lo occidental confluyen. Un despertar que tiene que ver con la iluminación, satori, del zen, pero también con el de la activación de la conciencia para un mayor conocimiento e integración en la realidad, como en el breve cantar machadiano: “Tras el vivir y el soñar, está lo que más importa: despertar”. Un despertar, en ese amanecer que ilumina el mundo y donde la palabra también ha de iluminarse para llegar a ser poema: “titubeando todavía el verso/ que entre palabra y palabra/ busca el equilibrio/ el camino aún no pisado / hacia el poema” concluye *Equilibrio*. Un poema que llega tras una fermentación en lo oscuro del vientre de la raíz, de la noche: “En el refugio de la tarde/ guarda como masa madre las últimas palabras/ para que fermenten de noche/ y con el enrojecimiento del alba despunten/ como poema” dice el breve *Precaución*. Porque la palabra, siempre una, y a la vez otra que ella misma, nunca está dicha de una vez, pues su ser le empuja a estar permanentemente en vías de decirse. Y es en esa inquietud, de lo que va a ser y aún no es del todo, donde habita.

O, afinando más, de la mano de José Ángel Valente (otro poeta muy apreciado y traducido a su idioma por Germain), “todo movimiento creador auténtico es un tanteo vacilante en lo oscuro”, para añadir

enseguida que “en términos absolutos, el poeta no dispone de antemano de un contenido de realidad conocida que se proponga transmitir, ya que ese contenido de realidad no es conocido más que en la medida en que llega a existir en el poema”. Por eso, para el orensano, la poesía es conocimiento haciéndose. Pues, como afirma Paul Celan (también en la órbita de nuestro poeta), “escribir no es reproducir una experiencia preexistente, sino producirla”. Y este es, sin duda, el territorio por donde no ha dejado de adentrarse la poesía de Germain.

Porque el poema llega, cuando llega -en esa espera casi metafísica de quien lanza la red, como ya expusiera el propio Celan- con la misma naturalidad y firmeza con que llega un nuevo amanecer. Es decir, con un esfuerzo sin esfuerzo, en una escucha activa, mediante ese modo de retracción que los taoístas describen como wu wei. Y entonces, siguiendo la estela de Hugo Mujica (poeta argentino tan cercano en sensibilidad y estilo a Germain Droogenbroodt), citando unas palabras de M. Zambrano en su libro *Poéticas del vacío*, “el poeta saca de la humillación del no ser a lo que en él gime, saca de la nada a la nada misma y le da nombre y rostro.

El poeta no se afana para que las cosas que hay, unas sean, y otras no lleguen a este privilegio, sino que trabaja para que todo lo que hay y lo que no hay, llegue a ser. El poeta no teme a la nada”. Pero lo que amanece, en palabras de Valente, no es tanto el cantor; lo que siempre termina por germinar como un amanecer es el canto, pues “en esta breve aurora se siente el germinar lento de la palabra en el silencio”, como afirma Zambrano.

Estas referencias nos ayudan a entender ese ámbito de la modernidad más hermenéutica, el paisaje dialógico de la más depurada palabra poética, su estable inestabilidad, su inquieta certidumbre, donde el enfoque de Germain Droogenbroodt halla total acomodo. En los 32 poemas que constituyen la sección titulada *Contemplaciones*, el lector encontrará esos poemas meditativos en torno al tiempo, el ser, la existencia, el vivir, la memoria, el silencio, el partir ... tan característicos de esa música del pensamiento señalada al principio. Hasta llegar a las breves *Reflexiones finales*, que concluyen con este breve, sentencioso y contundente designio:

“No hay otro lado / el otro lado es aquí”. Unos versos que, recogiendo la idea del eterno presente expuesto en poemas anteriores, abren un interrogante, indicador quizás de hacia dónde se pueden encaminar los textos venideros. No es la primera vez que el artista hindú Satish Gupta ilustra un libro de Germain Droogenbroodt. Como siempre, sus trazos e impresiones pictórico- poéticas, no son un simple acompañamiento: abren la imaginación del lector a sensaciones que, de un modo cómplice e integrador, expanden la proyección de los versos en la mente del lector. No es extraño pues, si atendemos a toda su trayectoria, que el conjunto de la obra de Germain Droogenbroodt fuse propuesta al Nobel de Literatura en 2017. La aceptación, el reconocimiento de sus versos en Oriente (India, China, Japón, etc) y prácticamente en todo Occidente, es unánime. No en vano, sus libros no dejan de traducirse a infinidad de idiomas en todos los continentes. Del mismo modo, su participación en festivales de poesía, encuentros, congresos, etc de todo el mundo, es constante. De las muchas cosas que se han dicho de su obra poética, elijo, para terminar, y en consonancia con lo dicho por María Zambrano al comienzo de esta introducción, unas palabras recientes de la escritora y crítica rumana Elisabeth Iosif: “esta musicalidad de la palabra me conmueve”.

RAFAEL CARCELÉN

De onrust van het woord
La inquietud de la palabra

REFLECTIE

*Wat anders is het gedicht
dan de onrust van het woord?*

REFLEXIÓN

*¿Qué es el poema
sino la inquietud de la palabra?*

DESPERTAR

Por una grieta de la noche
espían los primeros rayos de sol

como espejismos
flotan nubes transparentes
por al azul del cielo

despertando, la palabra
ha de encontrar refugio ahora
el camino hacia la luz.

ONTWAKEN

Door een kier van de nacht
gluren de eerste zonnestralen

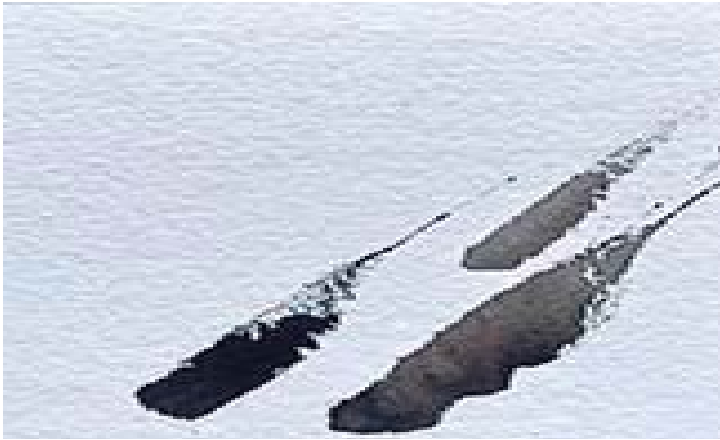
als luchtspiegelingen
drijven doorzichtige wolken
langs het hemelblauw

het ontwakende woord
moet nu onderdak vinden
de weg naar het licht.

RESIGNACIÓN

Las sombras de la noche huyen,
una explosión de luz
abre al horizonte la puerta del cielo
e ilumina el nuevo día

pero al lago
que ya lo sabe todo
nada lo remueve.

BERUSTING

De nachtschaduwen vluchten,
een explosie van licht
opent aan de horizon de hemelpoort
en verlicht de nieuwe dag

maar het meer
dat het allemaal al weet
beroert het niet meer.

SILENCIO MATINAL

El nuevo día despunta con voz de mirlo
sobre los hombros de las montañas
aparece el azul del cielo

despreocupados los pensamientos
sólo audible
el sonido del silencio.

OCHTENDSTILTE

De nieuwe dag breekt aan met merelstem
op de schouders van de bergen
verschijnt het hemelblauw

rimpelloos de gedachten
hoorbaar alleen
het geluid van stilte.

Poëziebundels van Germain Droogenbroodt

<i>Titel</i>	<i>Taal</i>
<i>Conosce il tuo paese?, Meditazioni sul Lago di Como</i>	IT
Dauwdruppels 100 haiku	EN/IT/JP/NL/SP
De dauwdruppels van de dageraad, gedichten 1984-2012	NL
De efemere bloem van de tijd – <i>La efímera flor del tiempo</i>	NL/SP
De onrust van het woord – <i>La inquietud de la palabra</i>	NL/SP
De Weg – <i>el Camino</i>	NL/SP
In de stroom van de tijd – <i>En la corriente del tiempo</i>	NL/SP
Ontschaduwd licht – <i>Desombrada luz</i>	NL/SP
Tegenlicht – <i>Contraluz</i>	NL/SP
<i>The Ephemeral Flower of Time</i> – De efemere bloem van de tijd	EN/NL
<i>The Road</i>	EN/JP

Poëziebundel samengesteld door Germain Droogenbroodt

Grieks

Romiosini en andere poëzie, Yannis Ritsos NL

Pools

Een dichter vergeet niet, Czeslaw Milosz NL

Internationale poëzie vertaald door Germain Droogenbroodt:

Macedonisch

Als een vlinder een gedicht wordt NL

Japans

De mooiste Japanse haiku, deel 1 NL

De mooiste Japanse haiku, deel 2 NL

Russisch

De papieren leugen, Vjatsjeslav Koeprijanov NL

Argentijns

De stem aan de andere kant – *La voz del otro lado* NL/SP

Koreaans

De tijd is een reiziger NL

Divers

Het gevleugelde woord, deel 2 NL, 2-talig

Het gevleugelde woord, deel I NL, 2-talig

Poëzie zonder grenzen NL

Chinees

In the stream of time NL/CN

Nicaraguaans

Liefdestijd – *Tiempo de amor* NL/SP

Palestijns

Minder rozen | Mahmoed Darwisj NL

Duits

Omdat er niets mooier bestaat – *Weil es nichts schöneres gibt*

Rose Ausländer NL/DE